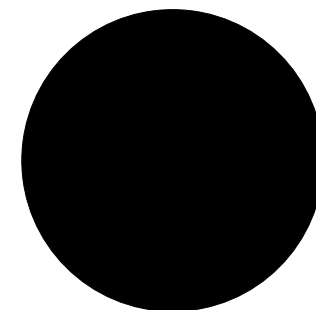

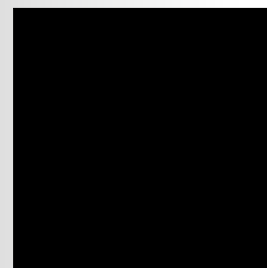
Z T T E S T

Jernej Šček
Kavarna Italija

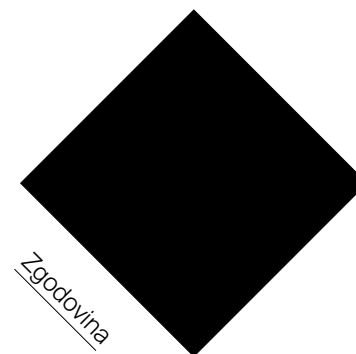
Trst, 2023

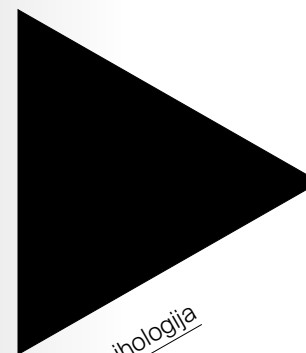
Literatura

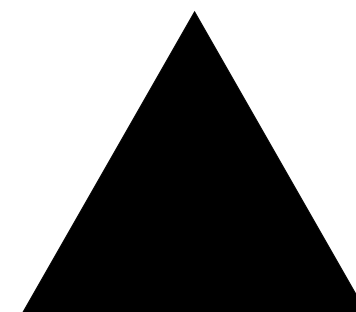
Filozofija

Zgodovina

Psihologija

Družba

Uvodna beseda	9
Pogovorni stiki in odmiki na zahodu slovenstva	
● Mauro Corona	23
Človek, ki pride do kruha, je nepremagljiv	
● Paolo Rumiz	37
Ta moja Evropa, v jarku rojena	
■ Umberto Galimberti	53
Prišli smo do našega večera, do somraka Zahoda	
■ Nuccio Ordine	69
Noben človek ni otok	
▲ Emma Bonino	83
Tisočeri obrazi evropske sramote	
◆ Alessandro Barbero	97
Srednji vek naliva čistega vina	
● Mauro Covacich	113
Literatura? Nobenih trikov!	
■ Michele Ciliberto	127
Humanizem je iskanje drugih možnosti	
▶ Massimo Recalcati	139
V začetku je odsotnost začetka	
■ Pier Aldo Rovatti	153
Nobena vednost ni varna pred oblastnimi praksami	
■ Massimo Cacciari	169
To je vojna napoved bistroumnosti	
▲ Vittorio Sgarbi	179
Kakšno mnenje neki, to je laž	
● Dacia Maraini	193
Umetniška misel, ki priteka iz resničnosti	
▲ Tatiana Bucci	211
Skozi igro smo dihali življenje	

● Paolo Cognetti	233
Vstanimo, v suženjstvo zaprtih prostorov zakleti	
▶ Paolo Crepet	247
Družina, kaj je to?	
◆ Ernesto Galli della Loggia	263
Kar lahko storiš danes, odloži na jutri	
▲ Luigi Nacci	279
Vsi vozli naše obmejnosti	
◆ Roberto Todero	299
Petnajst kilometrov, dve leti, osemsto tisoč mrtvih	
● Susanna Tamaro	321
Knjiga daje misliti, ni v redu!	
● Wu Ming	343
To je družbena vstaja literature!	
■ Diego Fusaro	367
Ko vsi mislimo enako, nihče ne razmišlja	
◆ Raoul Pupo	385
Takšni filmi so medvedja usluga!	
◆ Livio Isaak Sirovich	403
Navdihujoča pot osvobajanja od poldruega stoletja nacionalizma	
● Moni Ovadia	425
Še sreča, da imamo revolucionarje!	
▶ Pavel Fonda	443
Vznemirjujoči kalejdoskop obmejne identitete	
Spremna beseda – Miran Košuta	465
Ob soju Diogenove leščerbe	
Imensko kazalo	471
Zahvale	476
O avtorju	478

Pogovorni stiki in odmiki na zahodu slovenstva

Jernej Šček

»Na vrhuncu življenja izlivati spomine in jih prenašati drugim kakor strešniki, ki drug drugemu prelivajo deževnico. Tako kakor roka roko umije, izpovedovanje osvobaja vest vseh, tistega, ki svojo preteklost ponuja, in tistega, ki jo prejema.«*

V rokah držite knjižno izdajo intervjujev, skoraj bi rekel *italvjuji*, ki od poletja 2020 izhajajo v Sobotni prilogi osrednjega slovenskega časopisa Delo. Razširjena in strokovno ter slogovno dopolnjena besedila izbiram po kriteriju tematske raznolikosti, s področij filozofije, zgodovine, literature, psihologije in družbe, razvrščam pa kronološko. Gre za obsežne, široko razvejane in globoko dihajoče pogovore z imenitnimi predstavniki italijanske

* M. Corona, *Kot kamen v rečnem toku*, prev. Jernej Šček, Sidarta 2021, str. 29.

intelektualne kulture, ki ne odstirajo le jedrnih živcev posameznih življenj in del, temveč nas spremljajo skozi ključne prehode in prelome novejših italijanskih idejnih in duhovnih, družbenih in političnih kultur. Humanistično iskrenje je ustvarilo ognjemet osebnosti, dogodkov in zgodb, ki zaznamujejo sodobno italijansko družbo, s koreninskim sistemom, ki sega nazaj v kratko stoletje, skozi očala zgodovine idej in kulturne zgodovine.

Nabrane besede še največ povedo o nas samih, preizpraševalcih. Sosedje smo, a v kulturnem bistvu tujci. Od zahodnih sosedov se imamo marsičesa naučiti: miselne širine, splošne kulture, govorne in bivanjske sproščenosti, z eno besedo humanizma. Tu smo najšibkejši. Zato je, trdim, *Kavarna Italija*, celo bolj pomembna za nas kot zanje. Ni več izgovorov, da se ne bi poskušali izkopati iz nikogaršnje zemlje, ki zija med slovenskim in italijanskim svetom, zakrpati vrzel, ki jo je v zahodno mejo vsekalo 20. stoletje, nadoknaditi zamujeno. Izbrani sogovorniki kot renesančniki našega časa prelamljajo čas, ker nekaj premaknejo v sebi, in z zglodom širši skupnosti pomagajo čez predsodke in travme. Ta knjiga nastavlja dvojno zrcalo: na relaciji slovenski in italijanski narod, Slovenci na tej in oni (bivši) strani meje, mi in oni, naši in vaši, preteklost in prihodnost. To je knjiga, ki spaja nasprotja: podrobno in splošno, narodno in svetovno, meje in središča, mesto in deželo, slovenstvo in italijanstvo, staro in mlado, blišč in bedo, družbeno in duhovno, stvarno in abstraktno. Kajti takšno je, dvogoriščno, vprašanje, s katerim se ves čas rokujem: zemeljska usoda človeka na gugalnici med skrajnostma. Po naravi smo *complexio oppositorum*, spojitev nasprotij, *miseria in dignitas*. Iz tega preroditvenega vrelca humanisti pijemo vsak dan.

Postati, *biti mostovi*, ne zidovi. Toda pozor, vsak most ima dvoje bregov. Srečanje nasproti stoječih se zgodi le na sredi, vrh mostu, kar pomeni, da mora svoj del vsakdo prehoditi sam, ni ga mogoče namesto drugega, kaj šele, če drugi noče. Oba sta potrebna, da se lahko zares srečata. S knjigo ponujam(o) roko, upajoč, da jo kdo stisne. Mi smo tu. Sredi mostu, odprtih rok. Tako intenziven stik z italijansko kulturo in kulturniki v zadnjem triletju mi je pomagal še globlje čutiti slovenstvo. »Naša identiteta je tu, izdolbena iz zvestobe in trpljenja, nahranjena z drobtinami z mize zgodovine,

a vendar od nikogar izposojena, nikomur ukradena, naša.«*

Cvetober sogovornikov je (na)rasel skozi letne čase osebnih in poklicnih opravil, prekoplji tukaj, odreži tam, če se ozrem nazaj samosevno, poganjajoč iz notranje nuje. Nenačrtno, a tudi naključno ne, sem se naposled znašel v vrtincu intelektualnih intrig, ki druga drugo vlečejo kot bomboni Ricola. Novim poznanstvom se nisem mogel upreti. Poti nazaj ni. Po takšna človeška odkritja je treba v visokogorje. Da bi ujel mimo drveče vlake, sem moral seveda marsikaj zaigrati, postaviti na glavo, toda ko voz poženeš z mesta, se vozni red začne sestavljati sam, časovno zaporeden, kot naravna verižna reakcija. Tekoči, naraščajoči smisel tega dela in mojega načina dela nasploh je ravno kronologija: vse, kar počnem, sledi pretočnemu redu zavesti, ker ne more (biti) drugače. Tudi intervjujsko pisanje, ki po zaslugi uredniškega zaupanja ne nastaja po naročilu, temveč iz potrebe, na zalogo. Pogovorno življenje, deroče kot reka, povezano z nevidno nitjo, ki sama vse preprede: intervjuvanca in izpraševalca, dvoje sogovornikov, ubesedene misli intervjuvancev, ki med sabo nimajo nič, razen podpisanega, ki skušam zaznati vozlišča, ujeti tokove, pretakati sokove, skupne imenovalce, probleme, stičišča, umikališča. Neodgovorjeno vprašanje pri enem prenašam k drugemu, nejasnost tu rešujem tam, čudim se, dvomim, tešim žejo, preizprašujem. Razvojno zorenje vsebin, oblik in slogov, od prvih poskusov do zrelih tekstov. *Ena sama asociacija*.

Zajetno in večplastno delo, v katerega se zliiva pogovorni tok, stopa po založniško precej neuhojeni zemlji, mikavni za vseslovenskega bralca, pa ne samo. Mnogi avtorji se nasploh prvič predstavljajo v slovenskem jeziku, razen izjem jih ni prav veliko knjižno poslovenjenih, kar je vsaj toliko simptom (preteklega prezira) kolikor spodbuda (prihodnjega prevajalskega angažmaja). Najuglednejši javni intelektualci pri sosedih so za mnoge pri nas čista neznanka. Temeljne sodobne mislece oblačimo v obskurneže, kar naprej debelo gledamo. Prvi »naj« korak je z(a) nami. Izbor izbora. Do drugorazrednikov je še daleč, mnogo predebatiranih ur, nenapisanih strani, odprtih oken, zaprtih vrat ... in kaka knjiga vmes.

* A. Rebula, »Izviri slovenske duhovnosti«, v: *Na slovenskem poldnevniku*, Založba Obzorja 1991, str. 125.

Seznam ljudi, ki bi jih rad pogovorno srečal, je dolg. Zdaj smo vsaj sedli za isto mizo. Končno se gledamo v oči. Izmenjujem(o) stališča, poglede, mnenja. Eni ti utečejo, drugi te prehitijo. Zjutraj iščeš kontakt, popoldan pa izveš, da nas je Pino Roveredo zapustil. Spet drugi se ne dajo, nomina sunt odiosa, tretji niti ne pridejo na vrsto ali čakajo na nadaljevanje.

Začrtana pot je očitno ambiciozna, ker drugače ne gre in drugače ne znam. Želim si, da bi knjiga stopila v svet in med ljudmi spodbudila stvarno kulturno, družbeno in politično spremembo. Ta knjiga je *kulturno dejanje*. Nadeja si zakrpati praznino, ki Slovence dobro stoletje oddaljuje od Italijanov in od mesta v zalivu, ki ga danes večinsko predstavljajo, a je (bilo?) tudi naše. »Dobro, a če je tako, potem mora nazaj v mesto. (...) Seve, da mora v mesto. Prav zato, ker je nagonsko hotel bežati stran od njega.«*

Publicističnemu videzu navkljub gre za reflektivno, poglobitevno branje, ki vsebinsko teče esejistično, odpira problemske živce in razvozlava temeljne sodobne problematike, od splošnih vprašanj humanizma, družbe, politike, dušnega zdravja, umetniške in duhovne kulture do posameznih kulturnih, duhovnih, zgodovinskih, umetnostnih in političnih razmerij med slovenskim in italijanskim svetom. Medsosedsko branje. Zahtevnejši, na trenutke naporen, čeprav načrtno dostopen slog je performativ: debele bukve so v dobi čivkov in čričkov prevratništvo!

Integralni intervju: poskus osnutka

Intervju je žanrsko pisan na kožo humanistom. Kot da je vse zapisano nekako pretakajoče povezano. Da eno izhaja iz drugega, da imam po svoje v rokah vedno isto – človeka –, četudi vedno drugače, kot kameleon, ki spreminja barvo zato, da bi zaščitil svoje nespremenljivo bistvo. Kot bi me vrtinec zanimanj in nagnjenj centripetalno ne vlekli v drobce, temveč navznoter, h gostemu jedru tistega, kar sem vedno bil – nepopravljivi humanist.

Humanisti smo Montaignove čebele. Gremo tja, kjer je naj-

* B. Pahor, *Mesto v zalivu*, DZS 2004, str. 196.

bolj sladko, iz različnosti nosimo med. Nabiramo vse, kar dobrega priteka, in iz njega netimo življenje. Ne ustvarjamo iz nič, ker to človeku ni dano – človeško življenje je poustvarjalna umetnost –, temveč spajamo iz obstoječega. Nočemo odkrivati tople vode, temveč povzemamo iz izročila ter ga pregnetenega poganjamo v prihodnost. Včasih se mi zdi, da najbolje povem z besedami drugega. Resnica pride bolje na dan v dialogu, so-besedovalsko. V intervjujih zato nastopam kot sogovornik, dajem besedo, čim manj vpadam, predvsem poslušam, vzdržujem se sojenja, čakam na naslednje (vprašanje, snidenje, trenutje). Ko nekoga vzameš zares, postane spoznavanje korak k osebemu predruženju, filozofija način življenja. Takrat (so)znanje spremeni človeka! Izrečena misel, poved ali mala komarska beseda, tudi najslabša na tem svetu, ti lahko spremeni življenje. Takrat se odprejo vrata predruženju mnenj, popravljanju (ob)stoječega, preseganju nepresojenega, prečlovečevanju! Takšna je *human(ističn)a* vrednost dialoga, besede, ki nastaja v dvoje. O njej podrobneje v nadaljevanju, drugič.

Pričujoče delo stremi k preseganju tako kronikalnih kot žanrskih meja časnikarskega intervjuja s spajanjem poljudnega zvena in strokovnega pomena. Morda smo udarili ob dragoceno žilo ali vsaj zabili klin v doslej spregledano poč raziskovalne publicistike, ki se piše kot esej, bere kot intervju, razmišlja kot razprava. Intervjujski sestanek je zamišljen tako, da avtorja in njegovo delo predstavi na tristošestdeset stopinj, v njem išče vozlišča, izpostavlja zorni kot, in naposled najde sebe, pišočega, ter kar je v njem skupnostnega; dovolj široko, da čim bolj popolno zajame temeljne kamne, dovolj osredotočeno, da izziva, zareže v stvar; dovolj odprto, da sogovorniku da dihati, dovolj vodeno, da rojeva nove ideje; v bistvu avtorsko, po(l)ustvarjalno. Integralnost je metoda, ni cilj, temveč programsko obzorje, in kot taka nedosegljiva, sploh pa v zamejenem besedilu, kakršen je članek – četudi štiristranski – v sobotnem listu. Integralnost je prijemalka, s katero čim bolj odprto in široko zajemamo sogovornikovo osebnost in duh njegovega dela.

Intervju je na Slovenskem danes cenjeno, brano in objavljano branje, znak celotedenske kakovosti. Če naše intervjujstvo v grobem niha med dvema paradigmatskima pristopoma, pogovorno-uličnim

in agonistično-napadalnim, s tem delom skušam nameriti teoretski in slogovni domet nove zvrsti, tretje poti, vdihujoč ji konceptualno tehtnost in esejistično zgovornost. Morda pa le najde prostor na policah strokovno relevantnega čtiva. Humanizem je gradbišče, ki se nikdar ne zapre. Da bi uporabljeno orodje ne ostalo raztrošeno, urejam nekaj splošnih smernic, če bi se še kdo preizkusil v tem, kar imenujem *integralni intervju*.

Vse se začne pri desiderata. Seznamski vihar. Od bližjega k daljnemu. Nič ni nemogoče. Višje greš, težje je, a so izjeme, ki božajo srce.

Pripravljalno delo. Kri in znoj. Tu se igra igra. Pletenjača kontaktov, stiki pridejo in grejo. Službe za odnose z javnostmi, kolegi, poznanstva, čisti tujci. Do enih po avtocesti, do drugih čez prewise. Dogovarjanje, zasledovanje, lobiranje. Omreženje plena.

Kilometrskeske pisne korespondence, iskanje terminov, načinov, logistika, stične poti in nestični klici. Dvoročno razvijanje pogovornega koncepta.

Dobrega sogovornika si je treba zaslužiti. Z argumenti prepričati, da se je vredno ukvarjati s teboj. Pogovor je vreden samo, če je izziv za oba.

Dober sogovornik govori bogato in tekoče, kot bi pisal knjigo. Kdor ga posluša, bere v živo.

Pogoj lahkotne sproščenosti je težko načrtovanje. Ploden in tekoč pogovor se na zdrave temelje postavi vnaprej, s starimi branji in novimi poglobitvami, in temeljito dopolni potem. Rojen iz intuitivnega prebliska, zgrajen dan za dnem, v dolgih nočeh in kratkih jutrih. Na papir steče morda petina.

Vsako vprašanje svoj svet, ena tema oziroma samostojno poglavje, dovolj široko, da ostane odprtega tipa, dovolj ozko, da zareže v problem. S hipotetičnim vprašanjem postavljena teza, na katero lahko odgovoriš trdilno ali nikalno, utemeljitveno. Pogovor kot sosledje trditev, z zavestjo, da je vsaka trditev sodba, miselna enačba, ki veže osebek s povedkom, ki reče, da nekaj je, ali pa ni, takšno, kot je.

Vrednost poslušanja v času, ko vse govori, ne iz enakopravnosti, temveč enako-vredno, kar na koncu vse razvrednoti. Vračanje k izvoru sokratske ironije in majevtike.

V zakulisju pogovora, pred in po njem, se odvijajo filmi, ki bi si zaslužili svojo knjigo.

Delo na besedilu kot prevajalska igra, ki rešuje probleme. Do končnega besedila vodijo različne poti, kot so različni ljudje, ki ga zamesijo: ustni pogovor v živo, na daljavo video ali telefonsko, na daljavo pisno, ter vse hibridne oblike vmes; naknakadni pisni popravki, dopolnila, integracije; predpogovorna priprava in skupno načrtovalno sejanje, presojanje o izboru vprašanj, iztočnic. Jedrno besedilo kot vrh ledene gore, katere bistvo je pod bralno gladino, med vrsticami, v neizrečenem.

V Italiji brez dobre italijanščine ne prideš daleč. Za mednarodno uveljavitev tu angleščina ni potrebna. Velik narod pač – tudi v tem?

Postrokovljenje besedil. Bogato imensko kazalo kot prerez nekega časa in prostora ter znak strokovnosti. Beseda, ki naslavlja drugo, navaja, sega nazaj k virom in prodira naprej k širšemu nadkronikalnemu obzorju. Vedoželjnim je dana možnost nadaljnega poglobljanja in raztegovanja. Vsem je ponujeno kar se da največ. Naj se bralstvo samo odloči, ali brati z raziskujočim očesom, strokovno, ali sobotno foteljskim, lahkotno.

Debele knjige strašijo. Iz želje po čim bolj odprti in prosto uporabni bralski izkušnji so na voljo tri tehnike napredovanja: po vrsti kronološko, da je videti časovno rastočo parabolo; z žabjimi skoki med priljubljenimi imeni, po sledeh osebnih zanimanj; po sklopih z oblikovnim ključem, ki odklepa tematsko branje (filozofija, zgodovina, literatura, psihologija, družba).

Še najmanj je knjigo napisati. Predvsem gre za kompleksen organizacijski in logistični podvig, kar je avtorjevi praktični duši precej pisano na kožo. Takšne knjige se ne zgradijo same. Tudi Rim ni bil zgrajen v enem dnevu. Na delu je razumna intuicija: mala velika zmaga mravljice.

Za šestindvajset sogovornikov je skoraj trikrat toliko soudeležnih, kar za sabo prinese usklajevanje vseh vrst. Hribovski podvig, v bistvu, užitek pričakovanja, potrpljenja, postopnosti. Seveda tudi frustracije. Često občutek, da ves čas delaš in nič ne narediš. Čakaš, čakaš, in ko si že obupal, izza vogala pokuka vrh s križem. Vrh je, vrh! V rokah naposled držiš zajetno knjigo.

Dobro, dragi bralec, draga bralka, vzemi si čas za razmislek, končno na bralsko pot, zavijaj rokave, kajti ta ne bo kratka ne lahka. A najslajše si je treba zaslužiti. S kratkimi koraki do daljnih razgledov. Še mnogim intervjujem, sosedu – torej drugemu v sebi – naproti!

Za resnično srečanje
sta potrebna dva
— sredi mostu.

Bodimo mostovi,
ne zidovi.

Človek, ki pride do kruha, je nepremagljiv

Mauro Corona

Pisatelj, kipar, alpinist

8. julij 2020. Ob Soči navzgor, kot vedno, ko zmanjka kisika. Boka bruha. Brenčanje komarjev. V visokih travah in zaraščenih mislih v meni. Telefonski klic v hotelski sobi. Najprej voha, ovohava z besedo, potem jo nastavi. Kot stara zakajena znanca. Krona iz Strmca, ali ne zveni lepo? Sledijo obiski v brlogu-ateljeju. Le redki znajo živeti tako dobro, kot govorijo in pišejo. Na štiri oči? Kot prvič na daljavo. Mauro čuti, koga ima pred sabo. Če je pravi dan, ni boljšega obiska.

Fotoportret:
Claudio Sforza

Slovenski bralec je za Vajont* morda že slišal, pa vendar ta šolski primer načrtovane tragedije ostaja daleč, predaleč, da bi ga jemali resno. Koliko mora biti svarilni zglede oddaljen, da bi nas bolečina kaj naučila? Kako bi tipski primer koristoljubja povzeli sosedu, ki v kulturnem smislu ostaja tujec?

Nevednost je v času inflacije informacij krivična. Tu so zavestno povzročili dva tisoč nedolžnih smrti. To ni bil ne zemeljski ne morski potres ali naravna povodenj. Smrt so v tej dolini zgradili košček za koščkom. Nevednost bližnjega je vedno boleča, a verjemite, da bi tudi Italijani to zgodbo prezrli, ko bi Marco Paolini** ne napisal svoje gledališke uspešnice. O Vajontu sem svoje že izpovedal v omenjeni knjižici, to je zame več kot dovolj.

Premnogi, ki se tisto noč niso v prvi osebi prebu-

* 9. oktobra 1963 je ob 22.39 v umetno jezero za tedaj največjim jezom na svetu z gore Toc zdrsil zemeljski plaz. Orjaški vodni val in pritisk zraka skozi ozko sotesko sta z močjo dveh atomskih bomb v nekaj sekundah požela skoraj dva tisoč žrtev.

** Dramaturg, gledališki igralec in pisatelj (1956), ki je leta 1993 italijansko javnost spomnil na zamolčano tragedijo.

dili v nočno moro, se danes preživljajo s to zgodbo v vlogi samooklicanih vsevedov. Po poklicu so preživeli: bolj kot pridobitništvo jih zanima nabiranje vidljivosti, kar je v bistvu eno in isto. Kaže, da se lahko danes s tem vprašanjem ukvarjajo samo pooblašteni strokovnjaki.

Zame bo Vajont ostal to, kar je vedno bil: svečka enkrat na leto, molitev za tiste, ki verujejo, spomin in opomin za vse.

Tržačani in prebivalci Erta* smo si nekako sorodni, dvoje nostalgij do sveta, ki ga nepovratno več ni. Za nas, ki ostajamo Tržačani, bi to lahko bila *Austria felix*, za vas pa gorsko življenje pred tragično nočjo. Ali je spomin po vašem lahko zdravilen, celo odrešujoč? Kaj bi se zgodilo, če bi, kot ste sami zapisali, preteklost bila boljša od prihodnosti?

Bilo bi grozno, a na srečo ni tako. Prihodnost namreč ni predvidljiva, zato je v bistvu nespoznavna in kot možnost vsebuje vse, tudi neizčrpno moč boljšega. Preteklost pa dejansko vsebuje strašanske grozote, ki jih je človek s svojo okrutnostjo kot izročilo zapustil potomcem. Res je, na preteklost sem osebno zelo navezan, vse moje knjige imajo svojo; vse, kar sem napisal, temelji na njenem izročilu, od hlevskih zgodb do pripovedk starih gorjanskih modrecev.

A nostalgičen ne bom nikdar: gorje tistim, ki opevajo dobre stare čase! Nekoč ni bilo čisto nič bolje, bilo je, kot je nekoč moralo biti, z žaloigrami, s prednostmi in slabostmi običajne sedanosti. Z veseljem se vračam k mislim Miloša Crnjanskega, ki je v mojstrovini *Selitve* zapisal: »Preteklost je temno in grozljivo brezno.« In dodal: »Kar je vstopilo v to mračino, ne obstaja več, ali bolje, nikdar ni obstajalo.« To seveda ni res: preteklost obstaja, in še kako, kot neznatna možnost, da bi nas z zgleodom odvrčala od bodočih napak. A ponavljanju preteklih napak se ne znamo izogibati, preteklost ničesar ne nauči, človek ostaja človek in še naprej dela

* Avtorjev rodni kraj in mesto tako rekoč vseh njegovih književnih pripovedi. Iz pridevnika *erto*, ki pomeni strm, prepaden, bi lahko ime vasi poslovenili v Strmec.

napake. Ko bi nas preteklost kaj naučila, bi na slovenskih mejah proti migrantom ne gradili zidov in postavljali bodečih žic.

Z besedo in življenjskim slogom zagovarjate potrebo po vračanju k obdelovanju zemlje v smislu prehranske samooskrbe in energetske samozadostnosti. Vaš prvi veliki roman je nekakšna apologija fizičnega dela kot vrednotnega cepiva proti simptomom bolezni našega časa – negativnemu stresu. Sodobnega človeka po vašem ogroža pomanjkanje ali celo odsotnost fizičnega napora.

K vračanju na zemljo ne pozivam iz romantike. Napor mi sam po sebi ne diši. Opozarjam pa, da je edina trajnostna rešitev preprost bivanjski slog, s katerim si človek proizvaja hrano sam. Pika in konec, vse drugo so lažne potrebe.

Glede na to, da je naše življenje razmeroma kratko in precej slabo, bi na vprašanje, s čim se ukvarjaš v življenju, morali odgovoriti: »Proizvajam si hrano.« Osnovna bivanjska nujnost po prehranjevanju kot sneta sekira utiša sleherno politično bevskanje. Naj zveni še tako nazadnjaško, človek, ki pride do kruha, je nepremagljiv. Naenkrat ima dovolj moči, da se ljubi, bere knjige, občuduje gore in nebo.

Nujnost vračanja k naravi v smislu nove emancipacije je s koronakrizo dobila povsem nove, aktualne razsežnosti. Virus nam je pokazal, kako malo je potrebno za dostojno življenje. A večina raje izbira pot udobnosti in išče vse, kar je odvečno. Čemu bi moral vsako leto kupiti nov telefonček, samo, ker je v njem neka nova malenkost? Tako ne gre, telefonček in avtomobil smo izumili zato, da služita svojemu namenu, dokler pač trajata. Vse ostalo je odvečno breme. Postali smo zasvojenici s predmeti, grozi nam odvisnost od predmetov. Kot vsak drogeraš za ugodje plačujemo visoko ceno.

Preden bi ga zajezili, je vodotok Vajonta dobesedno poganjal življenje v vaši dolini, vrtel je mline, žage in kovačnice. S koronakrizo smo na podoben način zajezili svoje družbeno življenje: kako ga bomo po vašem ponovno zagnali? Ali grozi nevarnost, da se bo zgodilo kot na avtocesti, ko po dolgem čakanju v prometnem zamašku poženemo

s podvojeno hitrostjo in živčnostjo?

Kot že rečeno, človekova sreča je nemogoča zato, ker vedno iščemo tisto, česar še nimamo. Kot pravi Sten Nadolny v romanu *Odkritje počasnosti*, začnimo počasneje uživati življenje, sicer se bomo prej ali slej nekam zaleteli. Če na nedeljskem izletu v Cortino d'Ampezzo predvidevamo 30-kilometrski zastoj na cesti, se na pot ne smemo odpraviti. Cortina ni v ničemer boljša od Erta, Trsta ali katerekoli cvetoče dežele. Vodijo nas v čudežne dežele po pravljličnih poteh: marsikje je resda lepo, a tja se lahko odpravimo kdaj drugič, morda kar peš, iz domačega mesta v enomesečnem pohodu. Vnovič moramo postati gospodarji svojega časa. Ni mogoče živeti šestdeset ali sedemdeset let tako, da vedno nekaj počneš. Poznam preveč bogatašev, ki patetično šušmarijo za to ali ono. Tega me je strah, kajti naposled odkriješ, da imaš raka in ti je časa zmanjkalo.

Prejšnjo nedeljo sem dopolnil sedemdeset let: v svojem življenju nisem zapravil niti minute. Za svoj čas, ki mu nekateri pravijo prosti, sem se moral seveda odpovedati marsikateremu zlatemu vlaku, kakor mnogi imenujejo neponovljive življenjske priložnosti.

Nič mi ni mar za zlate vlake, zanima me edino prosti čas, do katerega se dokopljemo tako, da se ne vtikujemo v situacije, ki nas razburjajo, zastrupljajo, ki nas kačijo in prinašajo steklino.

Če bi se znašel v prometnem zamašku med Bellunom in Cortino, bi nemudoma izstopil iz avtomobila in se šel past po planinah. To je vsa znanost.

V vaših knjigah mrgoli gorjanskih prigod in pripovedi o ljudeh, ki kleno vztrajajo v neudobnih domovih na strmeh. Skeleče ste opisali življenje v rodnem Ertu, vasici nad Vajontom, ki je po tragediji izpraznjena, brez svojih ljudi. Hiše brez prebivalcev postanejo kamniti duhovi, naseljeni s koprivami in mačkami. Kakšna je po vašem prihodnost gorskih zaselkov in ljudi, ki v njih ostajajo?

V nevarnosti smo. Človek je namreč trmasto in pozabljivo

Ob soju Diogenove leščerbe

Ščekovo iskanje človeka v knjigi *Kavarna Italija*

Miran Košuta

14. januarja 2022 – za uverturo kramljevemu somodrovanju z Maurom Covacichem, italijanskim tržaškim pisateljem zveneče slovanskega in slovenskega priimka – Jernej Šček zapiše o svojih *Sobotni prilogi* časopisa *Delo* objavno namenjenih intervjujih: »Pogovori se stopnjujejo. Kaj bo iz tega? Dobra izkušnja? Osebna izpolnitev? Zbirka žigov?«

Odgovor je zdaj na dlani: knjiga. Iz brašna šestindvajsetih dvogovorov z odbranimi in izbranimi italijanskimi razumnici in razumniki, ki ga je avtor pripovedno namlel med julijem 2020 in januarjem 2023, se je izkvasil oplatnični kruh: cvetober dialogov, ki mu ni para v slovenski založniški in kulturni ponudbi. Iz mnogih razlogov.

Najprej je tu neravno spodbudno dejstvo, da kljub poldru-go tisočletje trajajočemu stičju z romanskim sosedom in že skoraj dvajsetletnemu sobivanju v skupnem evropskounijskem domu tako matični kot, deloma, predmejski Slovenci še vedno bolj slabo poznamo italijansko duhovnost, tradicijo, navade, formo mentis, čustvovanje, še manj pa sodobno misel, kulturo ali družbo.

Primož Trubar nam je davnega 1555 s prvo poslovenitvijo italijanskega besedila, Vergerijeve *Oratione de perseguitati e forusciti per lo evangelio e per Giesu Cristo* (Molitev za pregnance in izgnance zaradi evangelija in Jezusa Kristusa), sicer nakazal dialoško pot do sosedu, a kaj, ko smo ji nato sledili zgolj prevodno, manj ali nič pa avtorsko. Cvetoči, več kot tisočkratni beri knjižnih slovenitev iz italijanščine, ki jo do danes izkazuje časovnica medsebojnih stikov, lahko postavimo tako ob bok le kak redek izvorno slovenski pogled na sosedovo stvarnost: za pokušino denimo estetsko dražljivi roman *S poti* (1913, 1919) Izidorja Cankarja ali edinstveno spominsko pričevanje Cirila Zlobca *Vse daljave niso daleč* (2011) o kulturniških srečanjih slovenskega pesnika z italijanskimi sobesedniki. Komaj kaj, torej ... Razloge tovrstne mlačnosti, da ne rečem brezbržnosti, ob duhovnih bogastvih sosedu in vzroke posledičnega kulturnega apartheida do našega najbližjega zahodnega mejaka je moč sicer psihološko utemeljevati z umljivim samoobrambnim odporom, potravmatičnim nezaupanjem in previdno zadržanostjo, ki jih je po kopitu znane ljudske modrosti »Kogar je pičila kača, se boji zvite vrvi!« poželo pač sosedovo protislovensko nasilje v polpretekli zgodovini: fašistična diktatura na Primorskem, italijanska agresija in okupacija slovenskega ozemlja leta 1941, druga svetovna vojna, meddržavna blokavska napetost po njej ... Toda najmanj polstoletje bo, kar so se slovensko-italijanska vremena prešernovsko zjasnila in kar obojestranska politična elita vneto tekmuje v slovesnem proglašanju vzajemnega prijateljstva ter odličnih dobrososedskih odnosov. Že ... Potem pa premeriš domače knjižne police ali pobrskáš po knjižničnem katalogu in ugotoviš, da se je v fokusu slovenskega zanimanja znašla doslej kvečjemu zgodovina medsebojnih stikov ali – po zaslugi kakega medijskega dopisnika iz Rima – novejša politična Italija mafije, korupcije, škandalov, ferrarijev, kovidne karantene ali vatikanskih afer. O sosedovi ustvarjalnosti, umetnosti, filozofiji, sodobni misli, italiskem duhu in geniju pa v slovenski knjižni panorami ne duha ne sluha.

Sredi opisane založniške pustinja klije zato pričujoče delo Jerneja Ščeka malodane kot čudežna, svežilno pionirska zelenica. Ni le knjižno ponatisnjena zbirka časniških intervjujev. Je premišljen, reprezentativen izbor dvogovorov, ki jih je avtor – filozof v dialogu

s cvetom italijanske misli, kulture, književnosti, umetnosti – ciljno odbral, uredil in predelal za oplatničenje. Kar ta Ščekov knjižni prvenec zaznavno plemeniti in razlikuje od sicer redkih žanrsko primerljivih slovenskih izdaj, je očitno dejstvo, da presega kronikalno aktualističnost ali glamurozno žgečkljivost poizvedovanja o trenutno trendnem sosednjem mislecu, pisateljici ali kritiku, ampak zarisuje prek vsebinsko poglobljenih in vselej tudi »slovensko« naravnanih pogovorov enakega z enakimi pronicljiv, širok in sodoben portret italijanske modrosti, kulture, duha. Tako so tudi vprašanja, ki jih avtor zastavlja sogovornikom, vse prej kot banalno ravedenje ali rumenopuhli novinarski izziv, ampak del vsebinsko premišljene knjižne pripovedi, platonovsko pogovornega kretanja med tezo, antitezo in sintezo.

To domišljeno izčrpnost, to ambicijo, ponuditi slovenskemu bralcu čim popolnejšo sliko sodobnega stanja italijanskega duha, otipljivo potrjuje tudi snovni diapazon, tematsko-problemska pahljača pogovorov, ki se od prve do zadnje strani pavje košati v mavričnem raznorodju: od gorskega okoljevarstva (Mauro Corona, Paolo Cognetti) do evropeistične obmejnosti (Paolo Rumiz), od spenglerjevskega somraka zahodne civilizacije ob neetiki turbokapitalizma (Umberto Galimberti, Diego Fusaro) do rešitvene bilke novega humanizma (Nuccio Ordine, Michele Ciliberto), od političnih klečev evropske (z)družbe (Emma Bonino) do manipulacijskega izrabljanja zgodovine (Alessandro Barbero) ali neminljive svarilnosti Auschwitzu in šoa (Tatiana Bucci), od zdajšnjih dedičev velike tržaške literature (Mauro Covacich, Susanna Tamaro) in moralnega ali feminističnega poslanstva književnosti (Dacia Maraini) do lakanovskih, foucaultovskih ali webrovskih glasnikov italijanske »šibke« misli (Massimo Recalcati, Pier Aldo Rovatti, Massimo Cacciari), od provokantske umetnostne (Vittorio Sgarbi) do nič manj provokantske psihološke kritike (Paolo Crepet), od desno-levih politoloških dihotomij (Ernesto Galli della Loggia) do lirsko izdahnjenih vozlov obmejnosti (Luigi Nacci), od heterotopij soškega klanja (Roberto Todero), fojb ali eksodusa (Raoul Pupo) do protislovij obmejnega nacionalizma (Livio Isaak Sirovich), narodnih identitet ali sobivanja (Pavel Fonda), od ironičnega esprita židovske kulture (Moni Ovadia) do izzivalno brezimnega leposlovnega večročja (Wu Ming).

Ob tolikšnem različju predebatiranih tem, problemov, idej, stališč, pogledov bi Ščekov pogovorni izbor lahko zatvegala razčesnjeno, fragmentarno mozaičnost, ko bi ga ne enotil avtorjev jasno razpoznaven pripovedni, filozofski in nazorski fil rouge. Kateri? Kakšna je pravzaprav ob posameznih pogovorih – mimo predstavitveno obveznega in bralčno pojasnjevalnega – globinska duhovna zgodba, ki jo izrisuje ta intervjujska pripoved?

Na moč podobna – mutatis mutandis – anekdoti o Diogenovi leščerbi. Saj vemo: Diogen iz Sinope, samosvoj, škandalozen grški modrec, utemeljitelj kinizma, je v Atenah baje krožil ob belem dnevu z oljno svetilko in se na zaprepadena poizvedovanja mimo dočih odzival z zagonetno povednim: »Iščem (poštenega) človeka!« Jernej iz Trebč, slovenski predmejski modrec, kroži zdaj med bralci z leščerbo te svoje knjige, iskaje na njenih straneh – prek besedovanj z italijanskimi sogovorniki – natanko isto: človeka, človeškost, humanizem. Kar podtalno kakor kraška ponikalnica, a vselej čvrsto in otipljivo povezuje vsebinsko, problemsko in tematsko še tako oddaljena besedovanja te Ščekove knjige, je namreč avtorjevo preizpraševanje o absolutni nuji novega humanizma v globalni sodobnosti, o možnosti aktualizacije ideala renesančnega človeka sredi danes nihilizirane, potržene, razčlovečene stvarnosti, o cankarjanskem očiščenju in prerojenju sodobnika v rešilni studenčnici nove etike. Domala v vsakem od intervjuvanih sobesednikov Šček zato zrcalno išče potrditve, podpore, osmislitve temu rdečinitnemu filozofskemu kredo in vodilu: svojemu novemu humanizmu. S tem, ko eksplicitni pripovedi intervjuvancev prek lastnih vprašanj implicitno dodaja še svojo, osebno in vzporedno, pa navaden pogovorni zbornik, običajen publicistični mozaik zdajšnje italijanske kulture in duhovnosti diskretno, a zaznavno spreminja v višji in globlji knjižni presežek: v obet še večje pretočnosti med slovenskim in italijanskim svetom, v hrepenenjski apel po prenovljeni družbeni etiki, v vesoljni krik po počlovečenju človeka.

Kljub vztrajnemu iskanju z oljno svetilko Diogen iz Sinope ni našel človeka. Tudi Jernej Šček ga ni. A gotovo bo ob soju te njegove knjižne leščerbe Diogenov očlovečeni človek avtorju in bralcem odslej mnogo mnogo bližji ...

O avtorju

Jernej Šček (1988) je tržaški Slovenec, filozof, profesor, publicist, esejist, prevajalec. Piše in predava, besedno ustvarja, misli na glas, najraje lazi v hrib. Ženi mož, mladim sopotnik, mnogim zadrega, klasikom sogovorec, soplezalcu gams, sebi stari znanec. Razmišlja romansko, čuti slovensko. Verjame v človečnost, človeku navkljub. *Kavarna Italija* je avtorjev knjižni prvenec.

Fotoportret:
Leon Vidic / DELO

Jernej Šček
Kavarna Italija

Izdalo:

Založništvo tržaškega tiska

Uredila:

Martina Kafol

Spremna beseda:

Miran Košuta

Lektorirala:

Nives Mahne Čehovin

Grafično oblikovanje:

Aleš Brce

Fotografije:

Jože Suhadolnik / DELO, Leon Vidic /
DELO, Claudio Sforza, Pacific Press, IPA,
Andrea Pantani, Mara Zamuner, Roberto
Vicario, osebni arhiv Vittorio Sgarbi, Janerik
Henriksson / TT, NTB, Gigi Cozzarin,
Lorenzo Zoppolato, osebni arhiv Wu Ming,
Dario Fusaro.

Izbrani intervjuji so v osnovni različici izšli
v Sobotni prilogi Dela.

Tisk: Grafica Goriziana

Prva izdaja: Trst, avgust 2023

www.ztt-est.it

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in študijska knjižnica, Trst

7/9(450)(047:53)

ŠČEK, Jernej

Kavarna Italija / Jernej Šček ;

[spremna beseda Miran Košuta ;
fotografije Jože Suhadolnik ... [et al.] ;
uredila Martina Kafol]. - 1. izd. - Trst :
Založništvo tržaškega tiska, 2023

Izbrani intervjuji so v osnovni različici izšli v Sobotni prilogi Dela

ISBN 978-88-7174-324-0
COBISS.SI-ID 160007427